

Художній текст відповідає всім загально текстовим дефініціям: для нього є типовою структурно – змістова єдність, упорядкована послідовність одиниць, його складових, комунікативна направленість. Різниця між художнім текстом та нехудожнім (науковим і офіційним) полягає в специфіці його функціонування – естетичному впливі.

Художній текст являє собою достатньо складну структуру, повнота сприйняття якої залежить від рівня культури особистості, її фонових знань. Тлумачення декодування художнього тексту, яке передбачає аналіз співвідношення засобів висловлювання та змісту, який висловлює автор, уявляють собою також складне явище. Читання художньої літератури є як джерело набуття знань мови, так і вагомим фактором впливу на особистість, примушує її думати і аналізувати.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка: (Стилистика декодирования). – М.: Просвещение, 1990.
2. Домашнев А. И. и др. Интерпретация художественного текста. – М.: Просвещение, 1989.
3. Есин А. Б. Принципы и приемы анализа литературного произведения: Учебное пособие. – М.: Флинта, Наука, 1998. –с. 100.
4. Кухаренко В. А. Интерпретация текста: Учебное пособие. – Л., 1978. – с.229-230
5. Лотман Ю. М. Анализ поэтического текста. – Л., 1972.
6. Лукин В. А. Художественный текст. Основы лингвистической теории и элементы анализа. – М., 1999. –с.172.
7. Michel G. Einführung in die Methodik der Stiluntersuchung. – Berlin, 1972.- с.79.
8. Riesel E., Schengels E. Deutsche Stilistik. – Moskau, „Hochschule, 1975.
9. Галич О., Назарець В., Васильев С. Теорія літератури: Підручник.– К., 2001.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ніна Воронкова – старший викладач кафедри германської філології Кіровоградського педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: лінгвокраїнознавство, інтерпретація художнього тексту.

КОМПОНЕНТИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Надія ГРИЦИК (Чернігів, Україна)

У статті досліджуються категорія культурологічної компетенції, її тлумачення, а також аспекти формування культурологічної компетенції в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови.

This article investigates the category of culturological competence, its interpretations, and some aspects of the formation culturological competence in training future teacher of foreign language.

Постановка проблеми. Вхідження України до європейського освітнього, культурного та економічного простору, інтеграція з європейськими країнами, інтернаціоналізація стосунків у різноманітних сферах діяльності людини диктує нове соціальне замовлення суспільства у галузі освіти. Культурне розмаїття сучасного суспільства спонукає кожну особистість до конструктивної взаємодії, до формування у собі позитивного ставлення до представників інших націй, до розвитку знань про культуру, що її оточують. На жаль, не кожна сучасна людина готова спілкуватися з представниками інших культурних груп. Причиною цього є несформована культурологічна компетенція. Її становлення відбувається в системі освіти, яка потребує педагогів, які б володіли цією компетенцією і змогли б донести її до своїх учнів. Саме тому культурологічна компетенція має бути невід'ємною складовою професійної діяльності вчителя іноземної мови. Оскільки саме він зможе сформувати в учнів вміння жити разом із представниками різних національностей та поважати їх культурні традиції.

Зв'язок з важливими завданнями. У вимогах до професійної підготовки вчителя іноземної мови, які відображені у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти наголошується, що багатий спадок різних мов і культур Європи є цінним спільним джерелом для взаємного розвитку[4]. Отже, важливою сутнісною характеристикою сучасного вчителя іноземної мови та складовою його професійної підготовки, показником рівня сформованості педагогічної діяльності є культурологічна компетенція.

Аналіз останніх досліджень. Проведений нами аналіз педагогічної та методичної літератури засвідчив, що сьогодні є чимало як вітчизняних, так і зарубіжних публікацій, що розкривають ті чи інші риси культурологічної компетенції в навчанні іноземної мови

(Н. Бориско, Л. Голованчук, Р.О. Гришкова, О. Коломінова, Ю. Пассов, О. Селіванова, Г. Томахін, Є. Верещагіна, В. Костомарова, Л. Калініна, В. Топалова, L. Damen, D. Killick, C. Rramsч). Запровадження у зміст навчання культурологічного матеріалу в контексті діалогу культур та цивілізацій присвячені праці таких вчених В.В. Сафонова, Л.С. Цурікова. Зокрема, питанням інтеграції компонентів культури у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови присвячені праці: Н.М. Бібік, Н.Ф. Бориско, Т. Колодько, В.О. Калінін, С.Ю. Ніколаєвої, В.Г. Редька, Н.К. Скляренко та ін.

Але, не дивлячись на інтерес до проблеми, процес *формування культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови* залишається недостатньо розробленим і ми не знайшли наукового дослідження, котре цілісно й різноаспектно розкриває це поняття.

Тому *метою цієї статті* є спроба описати основні компоненти культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови в контексті реалій ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з тим, що сучасні тенденції розвитку освіти пов'язані з необхідністю підготовки компетентного вчителя іноземної мови з високим рівнем культурологічних знань, який здатний здійснювати професійну діяльність в соціальному, економічному та культурному суспільстві, то вивчення іноземної мови неможливо здійснювати без ознайомлення з культурою країни [8]. Безперечно, адекватність такої діяльності вимірюється володінням саме культурологічною компетенцією. Так, наприклад, Н.О.Саєнко стверджує, що культурологічна компетенція – це здатність і готовність до діалогу культур, що ґрунтуються на комплексі засвоєних лінгвістичних знань, умінь і навичок з іноземної мови, знання сучасної соціокультурної системи країни, мова якої вивчається, а також історичних умов, що впливали на її становлення; країнознавчі знання і вміння здійснювати зіставний аналіз рідної та іншомовної культури [9].

У свою чергу *культурологічна компетенція* має декілька складових. У зв'язку з цим, вона може бути представлена наступним компонентним складом.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ		
комунікативна компетенція	дидактична компетенція	професійна компетенція
<ul style="list-style-type: none"> • мовна (лінгвістична) • соціокультурна (країнознавча, соціолінгвістична) • мовленнєва 	<ul style="list-style-type: none"> • навчальна • мотиваційна • інформаційна 	<ul style="list-style-type: none"> • гуманітарна • соціальна • естетична • екологічна • міжкультурна • політична

Аналіз зарубіжної та вітчизняної літератури з проблеми розвитку культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови [1; 2; 3; 6; 7; 11] дозволяє зробити висновок, що для вчителя іноземної мови основним і найбільш функціонуючим виступає **комунікативний компонент** як здатність коректно, з точки зору норми, ситуативно і контекстно адекватного використовувати іноземну мову в якості засобу усної та письмової комунікації в усіх сферах спілкування, а також як засіб особистісного вдосконалення у своїй педагогічній діяльності в різних освітніх і життєвих умовах (типах шкіл, класах).

Професійне володіння мовою майбутнім вчителем іноземної мови стає можливим за умови сформованості наступних компетенцій у складі комунікативного компоненту: мовна (лінгвістична), соціокультурна (країнознавча, соціолінгвістична), мовленнєва.

Ми поділяємо думку О.Сібіль, який стверджує, що комунікативна компетенція – це знання та вміння, які забезпечують об'єктивне сприйняття оточуючих, знаходження адекватного стилю й тону спілкування, здібність емоційно відгукуватись на переживання людей, враховувати особливості особистості та психологічного стану співрозмовника [10].

Наступним компонентом, який входить до складу культурологічної компетенції вчителя іноземної мови – це **дидактичний компонент** (від грец. “didasksein”; – навчати, пояснювати, доводити, а також – вчитися), який представляє собою систему набутих у ВНЗ знань з урахуванням їх глибини, обсягу, стилю мислення, норм педагогічної етики,

соціальних функцій педагога. В основу дидактичного компоненту мають увійти навчальна, мотиваційна, інформаційна компетенції.

До складу культурологічної компетенції входить **професійна компетенція**. Це сукупність спеціальних предметних і міжпредметних знань і вмінь, що забезпечують успішність будь-якої діяльності.

У сфері професійної компетенції важливим є визначення ситуацій, що вимагають загальнокультурної підготовки. Їх можна порізно виділяти та класифікувати: відповідно до дисциплін та галузі знань, відповідно до цінностей та пріоритетів, що пропагують соціальні інститути і т.д. Саме тому в основу професійної компетенції мають увійти гуманітарна, соціальна, естетична, екологічна, міжкультурна, політична компетенції.

Орієнтуючись на складові культурологічної компетенції, можна говорити про ті аспекти формування культурологічної компетенції, на які варто зауважити в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови. А саме, на :

- на розвиток світосприйняття студентів і підготовку їх до пізнання історії людства, своєї країни та свого народу, сприйняття себе як носія національних цінностей, взаємозв'язок між собою та усіма людьми планети у пошуку рішень глобальних проблем;
- розвиток комунікативної культури студентів, як духовного потенціалу громадянських прав людини (включаючи культурні та мовні права);
- навчання етичним та юридичним формам самовираження в суспільстві;
- навчання етики дискусійного спілкування та етикету взаємодії з людьми, які дотримуються різних поглядів з тих чи інших питань, або належать до різних віросповідань;
- розвиток потреби до самоосвіти [5: 100].

Висновок. Вищезазначене дає можливість зробити висновок, що культурологічну компетенцію вчителя іноземної мови варто розуміти як інтегровану здатність особистості, яка виражається через сукупність компетенцій у психолого-педагогічній та предметній галузях знань (комунікативна, дидактична, професійна) і яка дозволяє особистості:

- бути освіченою, володіти знаннями у різних галузях науки та мистецтва;
- відчувати себе суб'єктом культурно-історичного розвитку;
- розуміти закономірності процесу розвитку культури;
- розбиратись в традиціях, реаліях, звичаях, духовних цінностях не лише свого народу, але й інших націй;
- вміти спілкуватись в сучасному світі, керуючись культурними компонентами та образами різних народів.

Подальші дослідження. Ця стаття не розкриває всі аспекти проблеми, тому метою нашого подальшого дослідження є з'ясування рівнів сформованості культурологічної компетенції, а також дослідження педагогічних умов для формування культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Библер В.С. Школа диалога культур: Основы программы. – Кемерово: Алеф, 1992.-93 с.
2. Бориско Н.Ф. Діалог культур: необхідність, можливості і типи // Тези доповідей між нар. Науково-методичної конференції «Інноваційні підходи до навчання іноземних мов та культур новому тисячоліттю» – Дніпропетровськ: Дніпропетровський ун-т економіки та права, 2002. – С. 12-15.
3. Гришкова Р.О. Діалог культур як проблема сучасної освіти// Наук. Праці МФ НаУКМА. – Миколаїв, 2001. – Вип.1. – С.12-15.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003.- 273с
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Колективна монографія авторів. Бібік Н.М., Вашенко Л.С., Локшиною О.І., Овчарук О.В. та ін. – К.,2004
6. Ніколаєва С.Ю. Концепція підготовки вчителя іноземної мови // Іноземні мови. – 1995. – №3-4. – С. 5-10.
7. Пассов Е.И. Коммуникативное иноязычное образование. Концепция развития индивидуальности в диалоге культур. – Липецк: Липецк. гос. пед. ин-т, 1998. – С.159.
8. Програма з англійської мови для університетів/ інститутів(п'ятирічний курс навчання): Проект авт.: С.Ю. Ніколаєва, М.І. Соловей (керівники), Ю.В. Головач та ін.: Київ. держ. лінгв. ун-т та ін.- К., 2001
9. Сасенко Н.А. Соціокультурний компонент в содержанию обучения иностранным языкам в техническом вузе // Соціокультурні аспекти навчання іноземних мов: Тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. – Тернопіль, 2004. –С.162.
10. Сібіль О. Компетентність випускника школи // Зауч. – 2004. – №8(194)- С.12-16
11. Wallace M.J. Training foreign language teachers. – Cambridge: Univers. Press, 1995.-180 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Надія Грицик – аспірант кафедри іноземних мов Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка вчителя іноземної мови.

РОЛЬ НАВЧАЛЬНОГО ТЕКСТУ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Світлана ГУБА (Кіровоград, Україна)

У статті розглядається культурна самоідентифікація та умови її формування у майбутніх учителів іноземних мов засобами навчального тексту.

The article deals with cultural self-identification of would-be teachers of foreign languages and the necessary conditions for its formation by means of the educational text.

Аналіз практики викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах свідчить про те, що в основному навчальний процес орієнтований на розвиток мовної, мовленнєвої, соціокультурної та професійної компетенцій студентів. Але, оскільки студенти педагогічного вищого закладу освіти є майбутніми вчителями іноземних мов, у них також повинна бути сформована культурна самоідентифікація – симбіоз особистісної характеристики спеціаліста та його професійної якості. Перша проявляється як природа самої людини: інтелект, моральні почуття, її ціннісні орієнтації, змінені і вдосконалені у процесі прилучення до двох культурно-знакових систем Заходу і Сходу, які виявляється у її інтеркультурному мисленні, культурній неупередженості та культурній толерантності. Друга виступає як вміння використовувати форми навчально-виховної діяльності, спрямованні на актуалізацію культурологічного пошуку і знаходження загального і специфічного у контактуючих мовах [6].

Формування культурної самоідентифікації майбутнього вчителя іноземної мови у повній мірі залежить від особистої світоглядної парадигми викладача, який формує культурну самоідентифікацію студентів на основі країнознавчих і лінгвокраїнознавчих компетенцій через призму свого власного світосприйняття і забезпечується більш раціональною організацією навчання та конструктивним відбором навчального матеріалу на основі особистісно-орієнтованого характеру. Анкетування студентів I та II курсів Кіровоградського державного педагогічного університету виявило, що 60% опитаних вважають, що методично і тематично структурований мовленнєвий матеріал є одним із важливих факторів при формуванні культурної самоідентифікації майбутніх учителів іноземної мови. Під критеріями відбору Н.Ф. Бориско розуміє основні ознаки, за допомогою яких якісно та кількісно оцінюється текстовий матеріал з метою використання його чи невикористання як навчального матеріалу: культурологічна і країнознавча цінність, автентичність, врахування адресата, інформативність та змістовність і тематичність [2: 116]. Одиницею відбору є текст.

Виходячи з цього, мета даної роботи полягає у визначенні ролі навчального матеріалу, зокрема, навчального тексту, у формуванні культурної самоідентифікації майбутнього вчителя іноземної мови.

На сучасному етапі існує велика кількість робіт, присвячених дослідженню тексту в різних аспектах. У багатьох роботах особлива увага приділяється лінгво-психологічним особливостям тексту, проблемі його розуміння (І.В. Арнольд, О.С. Ахманова, Л.Г. Бабенко, Б.В. Беляєв, І.М. Берман, В.А. Бухбіндер, М.Л. Вайсбурд, А.А. Вейзе, І.Р. Гальперін, Т.М. Дрідзе, М.І. Жинкін, А.П. Загнітко, І.А. Зимняя, О.С. Кубрякова, О.М. Корніяка, О.О. Леонтєв, Н.Н. Сметаннікова, Н.В. Чепелева та ін.).

І.Р. Гальперін характеризує текст як твір мовленнєвого процесу, що відзначається завершеністю, об'єктивованим у вигляді письмового документа, літературно опрацьований відповідно до типу документа; твір, який складається із заголовка і ряду особливих одиниць (надфразових едностей), об'єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку, і має певну цілеспрямованість і прагматичну визначеність [3]. За